

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ
ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ
ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ ΚΑΙ ΛΟΓΙΑΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΡΑΚΗΣ
ΙΔΡΥΤΗΣ: ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ – ΙΟΥΝΙΟΣ

1954

Ε.Π.Λ.Θ.Ε.Κ.Ε.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

Δὲ λέγαν τίποτα σάν οὐσία, σάν ἀλήθεια ζωῆς, σὰ μῦθος. Δὲ λέγαν τίποτα καὶ σάν κείμενα λογοτεχνικά, δὲ συγκινοῦσαν. Θυμοῦμαι τὴν ἀπογοήτευση καί, ἔπειτα, τὴν ὀργή πού δοκίμασα διαβάζοντας «Τὰ Δυὸ τριαντάφυλλα τοῦ Χάρου», μυθιστόρημα φριχτὸ ἐνὸς ἀνθρώπου πού μόνο μυθιστοριογράφος δὲν ἦταν. Ὅλα ἐκεῖ ἦταν «κατασκευῆ» — κατασκευῆ ἄρχισε νὰ μᾶς φαίνεται τότε καὶ ἡ γλώσσα τοῦ Ψυχάρη. Τὴν παραβάλαμε μὲ τὴ γλώσσα τοῦ Παλαμᾶ καὶ βλέπαμε ἀμέσως πόσο ὁ ἕνας ἦταν γεννημένος ποιητῆς καὶ εἶχε ὕφος, καὶ πόσο ὁ ἄλλος δὲν ἦταν καὶ δὲν εἶχε.

Παιδί ἀπογοητευμένο ἀπ' τὸ εἶδωλο, σὲ μιὰ παράλια ἐλληνικὴ γῆ, κάθισα κ' ἔγραψα τότε ἕνα γράμμα βίαιο στὸν Ψυχάρη λέγοντάς του γιὰ «Τὰ δυὸ τριαντάφυλλα τοῦ Χάρου» καὶ γιὰ τὴν ἀπογοήτευσή μας. Σὲ λίγες μέρες εἶχα συστημένη ἀπάντησιν ἀπ' τὸ Παρίσι. Δυὸ λόγια θυμοῦμαι. Ἐλεγε: «Αὐτὸ τὸ γράμμα αἰγούρα τῷ γραφῆ παιδί. Καὶ τὸ συμπαθῶ. — Ψυχάρης».

Ἀλλὰ τὸ παιδί δὲ συχώρεσε τὸ εἶδωλό

του. Κι' ὅσο μεγάλωνε καὶ διάβαζε τὴ λογοτεχνία αὐτοῦ τοῦ εἰδώλου τόσο ψυχραινόταν. Τὰ χρόνια πού πέρασαν δικαιοῦν τὸ παιδί τὸ τότε.

Ὁ Ψυχάρης ἦταν φλάμπουρο καὶ ἰδέα καὶ ἐλπίδα. Καὶ αὐτὸ μένει. Ἡ μοῖρα του δὲν ἦταν νὰ συγκινεῖ μὲ τὴν Τέχνη, ἦταν νὰ πείθει μὲ τὸ πάθος τῆς ἀλήθειας καὶ τῆς λογικῆς. Ἡ μοῖρα του δὲν ἦταν νὰ γράφει πεζοτράγουδα καὶ παραμύθια. Ἦταν νὰ σαρκάζει, νὰ μαστιγώνει καὶ νὰ παλεύει — καὶ νὰ σέρνει ἀπὸ πίσω του τὸν κόσμον νὰ δέρνεται μαζί του. Ἦταν προφήτης. Καὶ οἱ προφῆτες νοιάζονται γιὰ τὴν ἀλήθεια, ὄχι γιὰ τὴν ὁμορφιά.

Μονάχα στὸ ὕψηλό ἐπίπεδο ὅπου ἡ ἀλήθεια ταυτίζεται μὲ τὴν ὁμορφιά ὁ Ψυχάρης μπορεῖ νὰ εἶναι ποιητῆς. Ἀλλὰ τί τὴ χρειάζεται αὐτὴ τὴ συμβατικὴ δόξα; Ἡ δόξα του μένει ἐκεῖ πού εἶναι αὐθεντικὴ: στὸν ἀγῶνα γιὰ τὴ γλώσσα αὐτοῦ τοῦ ἔθνους καὶ γιὰ τὴν ἐλπίδα τοῦ ξαναγεννημοῦ του.

ΗΛΙΑΣ ΒΕΝΕΖΗΣ

Ο ΨΥΧΑΡΗΣ ΚΙ' ΕΜΕΙΣ

Ὁ Ψυχάρης εἶναι μέγας — πολὺ περισσότερο ἀπ' ὅσο τὸ πίστεψε ὁ ἴδιος. Καὶ ξέρουμε ὅτι τὸ πίστεψε πολὺ. Ἀλλὰ ποῦ ἔγκειται τὸ μεγαλεῖο του; Ὅχι, βέβαια, στὸ λογοτεχνικὸ του ἔργο πού ἡ ἀξία του εἶναι μουσειακὴ. Σήμερα, προπάντων, βλέπουμε πόσο τὸ ὕφος του εἶναι φτωχό, ἡ σκέψη του ρηχὴ, ἡ συνθετικὴ του ἱκανότητα κάτω ἀπὸ τὸ μέτριον. Ποιὸς θὰ εἶχε τὴν ἀντοχὴ νὰ διαβάσει ἕνα μυθιστόρημά του ὡς τὸ τέλος; Κι' ὅμως ὁ Ψυχάρης εἶναι μέγας. Ἀνήκει στὴν κατηγορίαν ἐκείνη τῶν δημιουργῶν πού ἔχουν ἀρκετὴ ὀσφρησὴ γιὰ νὰ συλλάβουν τὴν ἀλήθεια τῆς ἐποχῆς τους καὶ ἀρκετὴ δύναμη γιὰ νὰ τὴν ἐπιβάλουν. Ἔργο του — αὐτὸ πού πιστοποιεῖ τὸ μεγαλεῖο του — εἶναι ὁ ἀγῶνας του γιὰ τὴ γλώσσα, εἶναι ἡ παλληκαριά του, ἡ ἀποφασιστικότητά του, οἱ θαυμαστὲς πρωτοβουλίες του, πού ἔκαμαν γόνιμον αὐτὸν τὸν ἀγῶνα. Πεισματάρης, ἀσυμβίβαστος, ἱκανὸς νὰ μετατρέψει τὴ δραστηριότητα σὲ δύναμη, τὸ πά-

θος σὲ εἰλικρίνεια, τὴν πίστη σὲ ὁμορφιά, διέθετε ὅλες τὶς ἀναγκαῖες ἰδιότητες, τοῦ πολεμιστῆ, τοῦ κατακτητῆ καὶ τοῦ μάγου. Ποιὸς θὰ μποροῦσε νὰ παραβληθεῖ μαζί του;

Νομίζω πὼς ἀκόμη καλὰ-καλὰ δὲν ξεκαθαρίσαμε πόσο μέγαν εἶναι ἡ ὀφειλὴ μας στὸν Ψυχάρη, πόσο τεράστιες οἱ ὑποχρεώσεις πού μᾶς δημιούργησε. Μᾶς παράδωσε ὑπερήφανη τὴ σημαία ἐνὸς νικηφόρου ἀγῶνα κ' ἐμεῖς τὴν ὑποστείλαμε. Συμβιβαστήκαμε ἐπονείδιστα μὲ τὴ διγλωσσία, εἰς βάρος τῆς παιδείας μας, τῆς πνευματικῆς προκοπῆς μας, τῆς ἴδιας τῆς ἐθνικῆς μας συνειδήσεως. Τὰ κόκκαλα τοῦ Ψυχάρη, τὴ στιγμὴ αὐτὴ πού δοξολογοῦμε τὸν ἀγῶνα του, θὰ τρίζουν ἀπὸ ἀγανάκτηση μέσα στὸν τάφο του. Γιατὶ αὐτὸς ποτὲ δὲ θὰ εἶχε φανταστεῖ πὼς εἶταν δυνατό νὰ καταλήξουμε ἐκεῖ: Ἀλλὰ νὰ εἶναι ἡ γλώσσα τῆς λογοτεχνίας κι' ἄλλη ἢ ἐπίσημη γλώσσα τοῦ Κράτους.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΧΑΤΖΙΝΗΣ